

**ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО
ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МІСЬКОГО ПАСАЖИРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ**

Перспективи стійкого розвитку міст в Європі пов'язують із стимулюванням транспорту загального користування. Головна мета активізації перевезень міським пасажирським транспортом полягає у переключенні частини пасажиропотоків з індивідуального на транспорт загального користування і у створенні більш збалансованої транспортної системи, що знижує екологічне навантаження на міське середовище, підвищує швидкість і безпеку поїздок.

Усвідомлюючи значущість та важливість міського пасажирського транспорту в забезпеченні сталого розвитку економіки міста, регіону зокрема та країни в цілому, уряди усіх країн зосереджують багато зусиль щодо забезпечення належного розвитку цієї сфери. Як свідчить практика, кожна країна робить це на власний розсуд, при цьому усі разом вони намагаються досягти одного й того ж результату – ефективного та безперебійного функціонування міського транспорту з максимальним задоволенням потреб населення в пасажирських перевезеннях та мінімальними витратами з бюджетів відповідних рівнів. Саме тому досить важливим є досвід тих країн, які докладають значні зусилля для вирішення зазначених проблем. При цьому особливо цінним є досвід країн Європейського Союзу, який вже давно пройшов той шлях у забезпеченні ефективної організації роботи міського пасажирського транспорту, який Україна разом з іншими пострадянськими країнами тільки починає.

Питанням забезпечення ефективного розвитку міського пасажирського транспорту в усьому світі приділяється значна увага як з боку вчених, так й з боку політиків, економістів, органів муніципальної влади тощо. Теоретичні та практичні основи забезпечення ефективного та сталого розвитку міського пасажирського транспорту висвітлено в працях таких закордонних вчених, як Bystrik Bezak, Pavel Fojtik, Pavel Dusek, Nabarda Dusan, Vaclav Cempirek, Alexander Chlan, Michael D. Meyer та інші. Особлива увага щодо сприяння сталому розвитку пасажирського транспорту в містах зосереджена з боку Європейської комісії, якою систематично розробляються та затверджуються відповідні нормативні документи, що регламентують основні напрямки нової транспортної політики Європейського Союзу.

За результатами останніх досліджень опублікованих у фахових виданнях, переважна більшість виходить із того, що економічні аспекти функціонування системи транспортного комплексу є динамічною та здатною до саморозвитку. Для удосконалення в цілому її функціонування потрібно розглядати сукупний вплив факторів різного характеру (технічні, економічні, соціальні, природні), оцінюючи їх роль та значимість за допомогою відповідних кількісних критеріїв.

Проблемами розвитку транспортного комплексу присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких В.Ф. Бесєдін, С.А. Ваксман, В.В. Величко, В.М. Гейць, Ф.Г. Глик, Г.А. Гольц, Г.А. Заблоцкий, Ю.М. Косий, В.Н. Лившиц, І.І. Лукінов, А.Р. Магамадов, Р.Л. Митаїшвілі, М.А. Павловський, С.В. Овчініков, Б.Симпсон, А.І. Файнберг та ін. У роботах цих вчених запропоновано конкретні рекомендації та пропозиції з виявлення та мобілізації ресурсів на транспорті.

Транспорт є найважливішим структурним елементом економіки Європейської спільноти. Крім того, він відіграє істотну роль і в житті населення країн членів ЄС, забезпечуючи його зростаючу мобільність. Підтвердженням тому є хоча б той факт, що середня довжина поїздок населення зросла з 1993 до 2013 року більше, ніж у 2 рази, і на початок 2014 року склала 39 км в день на людину.

На тенденцію збільшення пасажирських перевезень в європейських країнах не вплинула навіть світова фінансова криза, яка розпочалася ще в 2008 році. Так, лише підприємствам міського транспорту Чеської Республіки за час кризи вдалося не просто залишити стабільними обсяги пасажирських перевезень, а навіть дещо збільшити їх.

Вивчення історії розвитку пасажирського транспорту в Європі показало, що Чеська Республіка та ряд інших європейських країн мають певні особливості становлення та організації роботи міського пасажирського транспорту. Наявність зазначених специфічних рис в роботі міського транспорту Чеської Республіки порівняно з існуючою на сучасному етапі системою організації пасажирських перевезень міським транспортом в пострадянських країнах, у тому числі і в Україні, на нашу думку, дозволили згаданій європейській країні стати одним із взірців належного утримання та забезпечення ефективного функціонування пасажирського транспорту в містах.

Найбільш вагомими характеристиками системи пасажирських перевезень в Чеській Республіці, яка суттєво відрізняє її від запровадженої в країнах СНД, є застосування інтермодальної транспортної системи.

Інтермодальна транспортна система являє собою такий спосіб забезпечення функціонування громадського транспорту на певній території або в районі, в яких декілька видів міського транспорту

(автобус, трамвай, тролейбус та метро), створюючи чітку і просту систему взаємопов'язаних маршрутів, здійснюють переміщення пасажирів за єдиним тарифом, дотримуючись певних умов перевезень та регулярні інтервали між сполученнями.

Як свідчить практика, основною причиною реформування системи міського пасажирського транспорту з унімодальної (одновидової) до інтермодальної в Чеській Республіці стала плутанина та неекономічність діяльності міського транспорту. Складні та заплутані графіки сполучення різних видів транспорту, неоднакові тарифи на різних маршрутах, труднощі при зміні одного виду транспорту на інший внаслідок нерозвиненості транспортної інфраструктури призвели до того, що все більше і більше пасажирів стало надавати перевагу індивідуальному транспорту. З метою запобігання погіршення ситуації на пасажирському міському транспорті урядом Чеської Республіки було прийнято рішення щодо запровадження інтегрованих пасажирських перевезень. І як показав час, спрощення в роботі транспорту, введення єдиного тарифу, створення транспортно-пересадочних вузлів, впорядкування руху транспорту та впровадження системи диспетчерського управління та інших елементів інтегрованої транспортної системи сприяло підвищенню привабливості міського громадського транспорту.

При цьому суттєва популярність серед населення була досягнута завдяки тривалій роботі як керівників самих транспортних підприємств, так і органів місцевої влади. Результатом цієї роботи стало ефективне управління різними видами транспорту, забезпечення безперервності руху рухомого складу за рахунок впровадження систем диспетчерського регулювання та транспортно-пересадочних вузлів. Разом з тим слід зазначити, що міський транспорт в Європі, як і в усіх інших країнах, має соціальну спрямованість. Це несе за собою певну залежність діяльності підприємства від рівня фінансування субвенцій та дотацій з державного та місцевого бюджетів, що також певним чином обмежує свободу діяльності підприємств та своєчасність прийняття відповідних управлінських рішень.

Отже, аналіз європейського досвіду організації пасажирських перевезень міським транспортом показав, що запроваджена в країнах-членах ЄС транспортна система має певні відмінності від діючої в країнах СНД. На нашу думку, саме їх запровадження сприяло виведенню транспортних підприємств з важкого збиткового становища, підвищенню їх конкурентоздатності і, як наслідок, популяризації громадського транспорту серед широких верств населення.